

O`ZBEKISTONNING JANUBIY-G`ARBIY OSIYO MAMLAKATLARI BILAN IQTISODIY-MADANIY ALOQALARI (MUSTAQILLIK YILLARIDA)

G'affarov Jamshid Shodmon o'g'li

Termiz davlat universiteti, Tarix fakulteti 1-kurs

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6581948>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonning Janubiy-G'arbiy Osiyo davlatlari bilan mustaqillik yillarida o'rnatgan hamda mustahkamlab kelayotgan aloqalarining iqtisodiy, madaniy, siyosiy tomonlari muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, tashqi siyosat, milliy manfaatlar, strategiya, taraqqiyot, Janubiy-G'arbiy Osiyo, mintaqaviy hamkorlik, Maslahat kengashi.

KIRISH

Insoniyat tarixida o'zining siyosiy-ijtimoiy qarashlari, ma'rifiy ta'limoti bilan alohida iz qoldirgan buyuk xitoy faylasufi Konfutsiy bundan ikki yarim ming yil avval muhim bir fikrni ta'kidlab, shunday degan edi: "O'zgarishlardan qo'rqish kerak emas. Ular odatda aynan zarurat tufayli yuz beradi".

Darhaqiqat, so'nggi besh yilda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan tub o'zgarishlar, davlatimiz va jamiyatimiz rivojidadagi keskin burilishlarning mazmun- mohiyatiga nazar tashlaydigan bo'lsak, ular bugungi davr talabi va ko'p millatli xalqimiz manfaatlaridan kelib chiqib amalga oshirilayotganini ko'ramiz. Shuning uchun ham bu islohotlar mamlakatimiz tarixida yangi davr, ya'ni yuksalish va taraqqiyot bosqichini boshlab berayotgan yangilanishlar sifatida baholanmoqda¹.

Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning tashabbusi hamda jamoatchilikning keng ishtiroki va qizg'in muhokamalar asosida qabul qilingan 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi doirasida ishlab chiqilgan, jahon maydonida milliy manfaatlarimizni qat'iy himoya qilishga qaratilgan mutlaqo yangi ichki va tashqi siyosat

¹ Mirzohid Rahimov, Saidhon Saidolimov. (2019). New dynamics of Russian and Central Asian relations. *Russia and the Muslim World: Challenges in the Middle East, Central Asia, South Caucasus and from within*. The Harry S. Truman Research Institute for the Advancement of Peace. Jerusalem, 41-45.

muhim rol o'ynamoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

O'tgan qisqa davrda amalga oshirilgan amaliy tashqi siyosat natijasida yurtimizning xalqaro miqyosdagi nufuzi va obro'-e'tibori ortib, uning mutlaqo yangicha demokratik qiyofasi shakllandi. Dunyoning uzoq va yaqin mamlakatlari bilan o'zaro manfaatli aloqalar yo'lga qo'yildi. Natijada o'tgan besh yilda O'zbekiston rahbariyati tomonidan dunyoning yetakchi davlatlariga (AQSh, Yevropa Ittifoqi davlatlari, Rossiya, Xitoy, Yaponiya, Janubiy Koreya, Turkiya, Eron, Birlashgan Arab Amirliklari va boshqalar) 80 ga yaqin oliy va yuqori darajadagi tashriflar amalga oshirildi².

O'zbekistonning nufuzli xalqaro tashkilotlar, jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining ixtisoslashgan muassasa va institutlari, Islom hamkorlik tashkiloti, Shanxay hamkorlik tashkiloti, Mustaqil davlatlar hamdo'stligi kabi mintaqaviy tuzilmalar doirasidagi faoliyati sezilar darajada jonlanib, yangicha ma'no- mazmunga ega bo'lib bormoqda.

Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki bilan aloqalar qayta tiklandi. Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki kabi dunyoning yirik iqtisodiy, moliyaviy va investision tashkilotlari bilan aloqalar izchil rivojlanmoqda. Faol iqtisodiy diplomatiya O'zbekistonning yangilangan tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi.

Mamlakatimizning diplomatik vakolatxonalari ko'magida umumiy qiymati 30 milliard dollardan ziyod 1000 ga yaqin investisiyaviy loyihalar va savdo shartnomalari ishlab chiqildi. O'zbekistonga sarmoya yo'naltirayotgan davlatlar soni 50 tadan ortdi. BMTning YuNKTAD tashkiloti ma'lumotiga ko'ra, mamlakatimiz Markaziy Osiyoda investisiyalar oqimining o'sish ko'rsatkichi bo'yicha yetakchi davlatga aylandi³.

Ana shu qisqa davrda O'zbekiston Turkiy tilli davlatlar hamkorlik kengashiga a'zo bo'ldi, Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqida kuzatuvchi maqomini oldi. Mamlakatimiz o'z tarixida

² Rahimov, M., Saidolimov, S. (2017). Regional Integration Issue in Central Asia: Local, Regional and Global Factors. *Contemporary Global Trends: Challenges and Risks for Central Asia*. Almaty, 21-34.

³ Saidolimov, S.T. (2014). Central Asia: Conditions and Prospectives. 11(1), 287-295.

birinchi marta BMTning Inson huquqlari bo'yicha kengashiga a'zo etib saylandi. Mustaqil davlatlar hamdo'stligiga raislik vazifasini muvaffaqiyatli amalga oshirdi.

Tabiiyki, izchillik bilan ilgari surilgan konstruktiv ruhdagi yangi siyosiy tashabbuslar dunyo hamjamiyati tomonidan qo'llab-quvvatlandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning tashabbuslari asosida BMT Bosh Assambleyasining 4 ta muhim rezolyusiyalari qabul qilingani ham bu fikrni tasdiqlaydi. Bu haqda so'z yuritganda 2021 yil may oyida BMTning Orolbo'yi mintaqasini ekologik innovatsiya va texnologiyalar hududi deb e'lon qilish to'g'risidagi maxsus rezolyusiyasi qabul qilinganini ta'kidlash lozim.

Shuningdek, O'zbekiston rahbariyati tashabbusi asosida Orol dengizi halokati oqibatida yuzaga kelgan ekologik fojialar ta'sirini yumshatishga qaratilgan BMT bilan hamkorlikda Orolbo'yi mintaqasida inson xavfsizligini ta'minlash bo'yicha ko'p tomonlama Trast fondi tashkil etilgani ham diqqatga sazovordir.

O'zbekistonning global va umumbashariy muammolarni yechish borasida ilgari surgan tashabbuslari va amaliy harakatlari tufayli dunyo davlatlari tomonidan Yangi O'zbekistonga nisbatan siyosiy ishonch ruhi yuksak darajadaga ko'tarilib, mamlakatimiz bilan strategik hamkorlikka bo'lgan intilish tobora kuchayib bormoqda. Ayniqsa, azal-azaldan o'zaro qardosh va birodar bo'lgan Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlik aloqalari bugungi kunda sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilgani muhim ahamiyatga egadir. Hech shubhasiz, O'zbekiston rahbari Shavkat Mirziyoevning BMT Bosh Assambleyasi 72-sessiyasida Markaziy Osiyo mintaqasi mamlakat tashqi siyosatining muhim ustuvor yo'nalishi ekanini alohida ta'kidlab, Markaziy Osiyo bo'yicha maxsus rezolyusiya qabul qilish tashabbusini ilgari surgani bu jarayonga yanada katta turtki berdi. Ayni shu asosda BMT Bosh assambleyasi 2018 yilda ilk bor "Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik, barqarorlik va izchil taraqqiyotni ta'minlash bo'yicha mintaqaviy va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash" rezolyusiyasini qabul qildi. Ana shu muhim hujjatning qabul qilinishi Markaziy Osiyo mamlakatlari mintaqqa taqdiri uchun ma'suliyatni to'liq o'z zimmalariga olishga tayyor ekanini tasdiqlab bergani bilan alohida e'tiborga sazovordir.

Mintaqaviy munosabatlarning yangi bosqichga chiqishida O'zbekiston rahbariyati tashabbusi bilan 2017 yili Samarqand shahrida BMT shafeligida o'tkazilgan "Markaziy Osiyo: yagona tarix va umumiy kelajak, barqaror rivojlanish va taraqqiyot yo'lidagi hamkorlik" xalqaro konferensiya yana bir muhim qadam bo'ldi.

Transmilliy temir yo'l magistrali, avtomobil yo'llarining qurilishi va transport kommunikatsiyalari bilan Afg'oniston hududi orqali janubga chiqish imkoniyatlarining kengayishi bilan bu masala yanada dolzarblashmoqda.

O'zbekiston rahbarining tashabbusi bilan 2021 yil iyun oyida Toshkent shahrida "Markaziy va Janubiy Osiyo: mintaqaviy bog'liqlik. Tahdidlar va imkoniyatlar" mavzusida o'tkazilgan xalqaro konferensiya buning yaqqol amaliy ifodasi bo'ldi, desak to'g'ri bo'ladi. Konferensiya doirasida mamlakatimiz tomonidan ilgari surilgan yangi taklif va tashabbuslar nafaqat ushbu bepoyon mintaqalar davlatlarida, balki jahon hamjamiyatida ham katta qiziqish uyg'otdi. Xususan, Markaziy Osiyoni Hind okeani bilan bog'laydigan yangi transport yo'llarini barpo etish masalalari keng muhokama qilindi.

Kelajakda Buyuk ipak yo'lining Xitoy va Janubiy Osiyo bilan tutashtiradigan qismining qayta tiklanishi mintaqaviy transport yo'llarining ahamiyatini oshirishga, ularning tranzit imkoniyatlarini kengaytirishga, sarmoyalarni jalb etish uchun mustahkam asoslarni yaratishga katta imkon beradi. Shu bilan birga, bu davlatlararo savdo-iqtisodiy va madaniy aloqalarni faollashtirishga ko'maklashadi.

Shu ma'noda O'zbekiston rahbari tomonidan o'tgan besh yil mobaynida mintaqada davlatlari rahbarlari bilan 60 dan ziyod oliy darajadagi hamda turli mintaqaviy va xalqaro tadbirlardagi uchrashuv va muzokaralar o'tkazilib, qator ijobiy natijalarga erishilgani beqiyos ahamiyatga ega⁴.

Markaziy Osiyoda shakllangan do'stona va yaxshi qo'shnichilik muhiti, o'z navbatida, mintaqaning savdo-iqtisodiy salohiyati va imkoniyatlarining kengayishida muhim omil bo'lmoqda. Masalan, O'zbekiston va mintaqada davlatlari o'rtasida savdo aylanmasi 2016 yilda 2,4 milliard dollarni tashkil etgan bo'lsa, ushbu raqam 2019 yilga kelib 5,2 milliard dollarga

⁴ Saidolimov, S. (2019). Deepening Complementarities between South Korea and Uzbekistan. *Theoretical & Applied Science*, (9), 450-453.

yetdi. Pandemiya sharoitiga qaramasdan, 2020 yilda tovar aylanmasi 3,8 milliard dollarni tashkil qildi.

O'zbekistonning mintaqaviy tashqi siyosati haqida gap ketar ekan, uning yana bir muhim yo'nalishi bo'lgan Afg'onistondagi bugungi vaziyat, ushbu mamlakatda tinchlik va iqtisodiy barqarorlikka erishish masalasiga alohida to'xtalib o'tish o'rinlidir.

Mamlakatimiz o'z taraqqiyotining yangi davriga qadam qo'ygan birinchi kunlardan boshlab O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev tomonidan Afg'oniston masalasi bo'yicha mutlaqo yangi konseptual yondashuv ilgari surildi. Endilikda Afg'oniston Markaziy Osiyoning ajralmas bir qismi, afg'on xalqi esa asrlar davomida mintaqa davlatlari xalqlari bilan yagona madaniy-sivilizasion makonda yashab kelgan xalq sifatida e'tirof etilmoqda.

O'zbekiston rahbariyatining tashabbusi bilan 2018 yil yanvar oyida BMT Xavfsizlik Kengashida Markaziy Osiyo davlatlari tashqi ishlar vazirlari ishtirokida "Xavfsizlik va taraqqiyotning o'zaro bog'liq modeli sifatida Afg'oniston va Markaziy Osiyoda mintaqaviy hamkorlikni yo'lga qo'yish" mavzusida maxsus uchrashuv tashkil qilindi. Ushbu uchrashuv orqali Markaziy Osiyo davlatlarining Afg'oniston masalasi bo'yicha yagona pozitsiyasini shakllantirishga erishildi. Xususan, Afg'onistonni Markaziy Osiyoning savdo-iqtisodiy va infratuzilmaviy loyihalariga keng jalb etish bo'yicha mintaqa davlatlarining yangicha hamkorlik faoliyatining asosiy yo'nalishlari belgilab olindi.

XULOSA VA MUNOZARA

Muxtasar qilib aytganda, mintaqada kuzatilayotgan ana shunday ijobiy tendensiyalar Janubiy-G'arbiy Osiyoda jiddiy siyosiy transformatsiya jarayonlari kechayotgani, bunda ochiqlik va konstruktivlik, o'zaro ishonch va hurmat tamoyillari borgan sari mustahkamlanayotganini ko'rsatmoqda. Bu esa Janubiy-G'arbiy Osiyoning yaqin kelajakda dunyodagi integratsiya jarayonlariga barqaror rivojlanayotgan yagona makon sifatida kirib borishi hamda unga yangicha sifat va mazmun bag'ishlashiga umid uyg'otadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirzohid Rahimov, Saidhon Saidolimov. (2019). New dynamics of Russian and

Central Asian relations. Russia and the Muslim World: Challenges in the Middle East, Central Asia, South Caucasus and from within. The Harry S. Truman Research Institute for the Advancement of Peace. Jerusalem, 41-45.

2. Rahimov, M., Saidolimov, S. (2017). Regional Integration Issue in Central Asia: Local, Regional and Global Factors. Contemporary Global Trends: Challenges and Risks for Central Asia. Almaty, 21-34.

3. Saidolimov, S.T. (2014). Central Asia: Conditions and Prospectives. 11(1), 287-295.

4. Saidolimov, S. (2019). Deepening Complementarities between South Korea and Uzbekistan. Theoretical & Applied Science, (9), 450-453.

5. Nazirov, M. (2020). Processes of Forming New Centers of Power in the SCO Space. The American Journal of Political Science, Law and Criminology, 2(11), 26- 32.

6. Nazirov, M. (2020). Youth as a leading power of Uzbekistan. Light of Islam. 4, 107-116.

Nazirov, M., Mukhammadsidiqov, M. (2020). Central Asia: Involvement of Afghanistan in Regional Development Processes. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(12), 266-272.